Հանրապետական Մանկավարժահոգեբանական կենտրոն

«Հանրակրթական դպրոցների ուսուցիչների և ուսուցչիօգնականների դասավանդման հմտությունների զարգացման ապահովում» ծրագիր

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Դպրոց՝ ՀՀ Տավուշի մարզի Բաղանիսի միջնակարգ դպրոց» ՊՈԱԿ

Թեմա՝ Սովորողների մեջ ինքնուրույնություն,նախաձեռնողականություն և ստեղծագործական ունակությունների զարգացումը առարկայի դասավանդման մեջ

Վերապատրաստող, մենթոր՝ Աննա Անտոնյան

Ուսուցիչ՝ Արմինե Բայրամյան

2023

Բովանդակություն

Ներածություն ----------էջ 3-4

Գլուխ 1 ---------- էջ 5-8

Գլուխ 2 ---------- էջ 9-10

Գլուխ ---------- էջ 11-12

Գուխ 4 ---------- էջ 13-17

Եզրակացություն---------- էջ 18

Գրականություն---------- էջ 19

Ն Ե Ր Ա Ծ Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

Աշակերտը հաստատապես
յուրացնում է միայն այն ժամանակ,
երբ մտածում է: Խորհեք այն մասին, թե
ինչպես մտածողության,վերլուծության
զննման առարկա դարձնել այն, ինչն
ուսումնասիրվում է տվյալ պահին, կամ
շուտով կուսումնասիրվի :

Վ.Ս.ՍՈՒԽՈՒՄԼԻՆՍԿԻ

Դարեր շարունակ մարդկությանը հուզել են ազգային կրթության ու դաստիարակության խնդիրները: Ժամանակի հետ փոխվում են նաև այդ բնագավառի պահանջները, աշխատանքային մեթոդները, անհրաժեշտություն են դառնում բարեփոխումները:Հասարակական կյանքի արագընթաց փոփոխություններն անհատից պահանջում են ցանկացած իրավիճակում ճկուն գործելու, ծագող խնդիրները ստեղծագործաբար լուծելու հմտություն: Ուստի կրթական համակարգում խիստ կարևորվում է սովորողների ակտիվ ճանաչողական և ստեղծագործական գործունեությունը: Ներկայումս բավականին արդիական է սովորողների ստեղծագործական գործունեությանը նպաստող մտավոր կարողությունների զարգացմանը միտված հնարների որոնման խնդիրը: Ընդ որում,այդ գործունեությունը կարող է ծավալվել ինչպես անհատապես, այնպես էլ խմբի համագործակցութամբ:
Մանկավարժական նոր մեթոդների, տեխնոլոգիաների, ավանդական ձևերի ու եղանակների զուգորդումն ուսուցչից պահանջում է ամենօրյա տքնաջան աշխատանք:Նա պետք է անընդհատ կատարելագործվի, նորացնի դասավանդման ձևերն ու մեթոդները, որպեսզի քայլի ժամանակին համընթաց:Դասավանդումն անընդհատ զարգացող գործընթաց է: Ժամանակակից դասերը չպետք է միօրինակ լինեն:Մեր առաջնահերթ նպատակն է դրանք դարձնել բազմաբնույթ ու հետաքրքիր՝ պահպանելով և զարգացնելով կրթական մակարդակը,հայեցիությունն ու ազգային արժեքները և որ ամենակարևորն է՝ հասնել ՀՊՉ _ով սահմանված վերջնարդյունքներին:
Մենք մասնակցել և մասնակցում ենք կրթական տարբեր ծրագրերի շրջանակներում կազմակերպվող տարաբնույթ դասընթացների, սեմինարների և ծանոթանում մի շարք առաջավոր մեթոդների:Դրանց կիրառմամբ հնարավոր է դառնում սովորողների շրջանում ձևավորել իմացական հմտություններ, սեփական մտքերն ու կարծիքներն ազատ, աներկյուղ արտահայտելու, զննելու,նախաձեռնելու, հետազոտելու, ինքնուրույն աշխատելու, եզրահանգումներ կատարելու, ճիշտ, գրագետ խոսելու կոմպետենցիաներ,հասցնել ՀՊՉ առարկայական վերջնարդյունքների:

Հետազոտությանննպատակը

Ուսումնասիրել և ցույց տալ, որ սովորողների մեջ ինքնուրույնության,

նախաձեռնության և ստեղծագործական ունակությունների զարգացումը առարկաների դասավանդման ընթացքում նպաստում է ուսումնառության ընթացում ուսումնական նյութի հեշտ յուրացմանը, անցածի ու անցնելիքի միջև տրամաբանական կապերի ստեղծմանը,անձի ինքնազարգացմանը :

Խնդիրները

. Ուսումնասիրել ինքնուրույնության և ստեղծագործականության խթանման հիմնական մանկավարժկան միջոցները:
.Առարկայի դասավանդման ընթացքում սովորողների մեջ զարգացնել ինքնուրույնություն ,նախաձեռնություն և ստեղծագործական ունակություններ:
. Ուսումնառության ընթացքում կիրառել մեթոդներ,որոնք կնպաստեն վերը նշված նպատակների իրականացմանը:

Հետազոտությանհարցը

Ինչպե՞ս են սովորողների մեջ ինքնուրույնությունը,նախաձեռնողականությունը , վստահությունը և ստեղծագործական ունակությունների զարգացումը նպաստում անձի ձևավորմանն ու նրա ընդունակությունների զարգացմանը:

Հետազոտական աշխատանքի արդիականությունը

Ինքնուրույնությունը տարրական դասարաններում բավականին մեծ դեր ու նշանակություն ունի: Մանկավարժների առջև բավականին հստակ պահանջ է դրված, աշակերտների մեջ սերմանել ինքնուրույնությունը, նոր գիտելիքներ ստանալու և դրանք մշակելու ունակությունը, ստեղծագործական մոտեցում ցուցաբերելու հատկությունը, տարբեր աղբյուրներից ստացված գիտելիքները մշակելու, վերլուծելու և դրանք առանձնահատուկ կերպով կիրառելու ձգտումը:Կարևոր խնդիր է նաև սովորեցնել երեխաներին ստեղծագործաբար մոտենալ առկա խնդիրներին՝ չվախենալով ուսման մեջ առկա դժվարություններից: Ինքնուրույնության և ստեղծագործական հմտությունների ձևավորման և զարգացման մեջ հսկայական է ուսուցչի դերը: Երեխաների ինքնուրույնությունը զարգանում է աստիճանաբար, դասից դաս, դասարանից դասարան: Տվյալ հետազոտական աշխատանքի շրջանակներում ես իմ առջև նպատակ եմ դրել ուսումնասիրել աշակերտների ինքնուրույնության, ստեղծագործականության խթանման գործընթացի առանձնահատկությունները:Դասավանդման ընթացքում սովորողներին ոչ միայն պետք է հաղորդել որոշակի գիտելիքներ, այլև ձևավորել անհրաժեշտ գիտելիքներն ինքնուրույն ձեռք բերելու, նախաձեռնելու և ստեղծագործաբար կիրառելու հմտություններ:

ԳԼՈՒԽ 1 .

Ինքնուրույնության և ստեղծագործականության խթանման հիմնական մանկավարժական միջոցները

Այն ինչ մարդկային ուղեղը ունակ է մտածել և հավատալ, դրան մարդ կարող է հասնել:

Նապոլեոն Հիլլ

Մանկավարժական նոր մեթոդների, տեխնոլոգիաների, ավանդական ձևերի ու եղանակների զուգորդումն ուսուցչից պահանջում է ամենօրյա տքնաջան աշխատանք: Նա պետք է անընդհատ կատարելագործվի, նորացնի դասավանդման ձևերն ու մեթոդները, որպեսզի քայլի ժամանակին համընթաց:Դասավանդումն անընդհատ զարգացող գործընթաց է: Ժամանակակից դասերը չպետք է միօրինակ լինեն:Մեր առաջնահերթ նպատակն է դրանք դարձնել բազմաբնույթ ու հետաքրքիր՝ պահպանելով և զարգացնելով կրթական մակարդակը, հայեցիությունն ու ազգային արժեքները:

Այսօր ստեղծագործական գործունեությունը բարձր է գնահատվում, և դրա հետ կապված մասնագիտությունները գնալով ավելի ու ավելի պահանջված են դառնում: Ճարտարապետներ, հեռուստատեսային հաղորդումների հեղինակներ, տոնական միջոցառումների կազմակերպիչներ , լուսանկարիչներ, հագուստի և վեբ դիզայներներ, ֆլորիստներ, բարմեններ և նույնիսկ ավտոմեքենաների ախտորոշման մասնագետներ ու շատ այլ ժամանակակից մասնագիտություններ, պահանջում են որոշակի տաղանդ ինքնուրույնություն, նախաձեռնողականություն և ստեղծագործականություն:

Քիչ ծնողներ են բավականաչափ ուշադրություն դարձնում այս ուղղությամբ երեխայի զարգացմանը:Նախապատվությունը տրվում է խոսքին, մտածելակերպին և հիշողությանը, իսկ ֆանտազիան և երևակայությունը փոքրիկ մարդու մեջ ձևավորվում են իրենց իսկ կողմից: Իհարկե, շատ բան կախված է բնական հակումներից:Վաղ տարիքից որևէ մեկը ցույց է տալիս հիանալի ստեղծագործական ունակություններ,նախաձեռնություն, ինքնուրույնություն,բայց ինչ-որ մեկը ամբողջ կյանքի ընթացքում բացարձակապես անտարբեր է երաժշտության և արվեստի նկատմամբ:

Ի՞նչ է ստեղծագործությունն ու ստեղծագործական ունակությունը

Գիտությունը տալիս է «ստեղծագործություն հասկացությանը բազմաթիվ բարդ և շփոթեցնող սահմանումներ: Բայց կա այս տերմինի մի շատ պարզ մեկնաբանություն: Ստեղծագործությունը ինքնարտահայտման ակտիվ ձև է:

Ավելին, ինքնարտահայտումը կարող է իրականացվել ցանկացած բանի միջոցով՝ բառ կամ շարժում, նկար կամ քանդակ, բանաստեղծություն կամ մեղեդի:Ստեղծագործական միտքը բաղկացած է բոլորովին նոր բան հորինելու,

հնարելու ունակությունից, փոփոխություններ և նորամուծություններ ընդունելու ունակությունից, գաղափարների և հնարավորությունների փորձեր կատարելու ցանկությունից, աշխարհայացքի ճկունությունից, կատարելագործման ուղիների մշտական որոնումներից, գործընթաց, որի արդյունքը բոլորովին նոր պատկերների ստեղծումն է:Այս բոլոր հատկությունների հիմքը երևակայությունն է,ինքնուրույնությունը, նախաձեռնությունը և ստեղծագործական մտածողությունը, որի զարգացումը հանգեցնում է ստեղծագործական ունակությունների բարելավման:

Երեխաների ստեղծագործական ունակությունների զարգացման մակարդակի որոշման ամենատարածված մեթոդները երեխաների նկարած,դիտած նկարների ,երգերի, պարերի, խաղերի,ձեռքի աշխատանքների վերլուծությունն է, որը ցույց է տալիս տարածության մեջ օբյեկտի դիրքը ճիշտ փոխանցելու ունակությունը, պատկերի բովանդակության ամբողջականությունը, ստեղծված պատկերի հուզականությունը, մտածված սյուժեն բացահայտելու ունակությունը: Ստեղծագործական ունակությունների զարգացման մակարդակի որոշումն օգնում է պարզել, թե ինչ կարող են անել երեխաներն առանց դժվարության, և ինչին պետք է ուշադրություն դարձնել ինքնադրսևորման մղելու համար: Հնարավորություններն առավելագույնի հասցնելու և սովորողին հաջող ստեղծագործական զարգացմանը խթանելու համար անհրաժեշտ է ապահովել որոշակի պայմաններ.

. Վաղ ֆիզիկական զարգացում: Ֆիզիկական գործունեությունը, որը սկսվել է երեխայի առաջին ամիսներին, առաջին քայլն է ստեղծագործական ունակությունների հիմքերը դնելու համար, նախ նախադպրոցական տարիքի, իսկ հետո՝ մեծահասակի համար:

.***Այնպիսի միջավայրի ստեղծում***, որտեղ միջավայրն ավելի զարգացած է, քան երեխան: Հնարավորության դեպքում երեխան պետք է շրջապատված լինի ինչ-որ բանով, որը կխրախուսի նրան գործելու ստեղծագործությամբ:

. Բարդացնելը և նշանակված առաջադրանքների թվի ավելացումը: Ցանկացած ունակություններ զարգանում են, եթե դրանց նշաձողն անընդհատ բարձրացվի: Փոքր երեխաների աշխարհում սովորելու գործընթացը շատ ինտենսիվ է, և նրանք միշտ չէ, որ կարող են օգտվել մեծերի փորձից:Այս հատկությունը պետք է ինտենսիվորեն օգտագործվի՝ երեխային հնարավորություն տալով ինքնուրույն լուծումներ գտնել՝ դրանով իսկ խթանելով ստեղծագործական մտածողության զարգացումը, ինքնուրույն, իր նախաձեռնությամբ հաղթահարել խնդիրը:

.Գործունեություն ընտրելու հարցում ավելի մեծ ազատություն ապահովելը: Թող երեխան ընտրի այն, ինչ ուզում է անել և որ պահին նրա համար առավել հետաքրքիր է: Եթե նա իսկապես տարված է որոշակի գործունեությամբ, ապա հուզական ոգևորվածությունը կլինի երաշխիքն այն բանի, որ մտավոր լարվածությունը չի առաջացնի ծանրաբեռնվածություն ,այլ օգուտ կբերի երեխային:

.Մեծահասակների օգնությունը պետք է լինի աննկատ և ոչ պարտադրված,աշակերտին տրված ազատությունը ոչ մի դեպքում չպետք է վերածվի ամենաթողության: Բացի այդ, չպետք է հուշել այն բաները, որ նա ինքնուրույն էլ կգուշակի

.Հարմար հոգեբանական կլիմա: Ընտանիքի ջերմ մթնոլորտը, կրթօջախի

ընկերական հարաբերությունները կարևոր նախապայման են երեխաների ստեղծագործական կարողությունների զարգացման համար:Ծնողները և ուսուցիչները պետք է անընդհատ խթանեն երեխայի ստեղծագործ լինելու ունակությունը, չհաջողվելու դեպքում չդատապարտեն և կարեկցեն, զսպված վերաբերվեն երեխայի ցանկացած հորինվածքներին, նույնիսկ եթե դրանք ծիծաղելի ու տարօրինակեն թվում:

.Հարստացրե՛ք ձեր երեխայի կյանքի փորձը. Կարդացեք նրա համար հեքիաթներ և բանաստեղծություններ, նայեք լուսանկարներ գրքերում և ամսագրերում, բաց մի՛ թողեք առիթը ձեր երեխայի հետ թատրոն կամ թանգարան այցելելու, գնացեք նրա հետ էքսկուրսիաներ:

. ***Խրախուսե՛ք քանդակագործությունը և նկարչությունը ըստ մտքի***: Եթե փոքրիկի մոտ ամեն ինչ չէ, որ ստացվում է, քննարկեք նրա հետ և օգնե՛ք մանրամասն պատկերացնել առարկայի դետալները:

.***Հորինելը նպաստում է երեխայի ստեղծագործական զարգացմանը:*** Ողջունե՛ք այն բոլոր ձևերով.լինի դա պատմություն, հեքիաթ կամ բանաստեղծություն: .***Խաղը առաջնային գործողություն է սովորողների համար***՝ զարգացնում է երեխային բոլոր ուղղություններով:Թող երեխան հնարավորինս խաղա:

.Շինարարական հավաքածուներով զբաղվելը հիանալի է երևակայությունը զարգացնելու համար: Որքան ավելի բազմազան են կոնստրուկտորներն, այնքան լավ:

.Մի՛ ծուլացեք և օգտագործեք հատուկ ստեղծագործական առաջադրանքներ՝ երեխայի երևակայությունը զարգացնելու համար:Երեխաները պետք է բարելավեն իրենց ստեղծագործական ունակությունները այնքան, որքան անհրաժեշտ է մտավոր կամ ֆիզիկական զարգացման համար: Եվ նույնիսկ, եթե երեխան հետագայում հայտնի արվեստագետ կամ դերասան չդառնա, նա ձեռք կբերի ստեղծագործական մոտեցում՝ կյանքի ցանկացած խնդիր լուծելու համար:Դրա շնորհիվ երեխան մեծանում է որպես հետաքրքիր անհատականություն, որը կկարողանա հեշտությամբ հաղթահարել իր ճանապարհին ծագած դժվարությունները:

Ծնողների, ուսուցիչների հետ ստեղծագործական փոխազդեցությունը տալիս է երեխային հնարավորություն իր երևակայությունը,նախաձեռնությունը նյութականացնելու համար, որի արդյունքում երեխան սկսում է մտածել ստանդարտից դուրս:

Կարևոր է,որ երեխաների , ուսուցիչների և ծնողների համատեղ նախաձեռնությունը, ստեղծագործությունը չպետք է առաջացնի անգամ թեթևակի բացասական հույզեր: Հետևաբար, պետք է սկսել լավ տրամադրությամբ:Բացի այդ, անհրաժեշտ է պատրաստվել առաջիկա գործողություններին:Նվազագույնը, մենք պետք է մտածենք այն մասին, թե ինչ գործիքներով պետք է աշխատենք, որպեսզի չընդհատենք ստեղծագործական գործընթացը՝ չունեցած իրի որոնման համար: Այսօրվա սովորողը շատ հաճախ ուսուցչից պահանջում է անցկացնել, այնպիսի դասեր,որտեղ ինքը կարող է գործնականում կիրառել տեսական գիտելիքների իր պաշարը, հանդես գա ինքնուրույն, նախաձեռնի, հետազոտի, հավաքագրի

տեղեկատվություն:
Ժամանակակից գործնական, ինքնուրույն, նախագծային, հետազոտական աշխատանքները սովորողից պահանջում են մտածել, ստեղծել, համեմատել, զուգահեռներ անցկացնել և դասապրոցեսից առավելագույնը վերցնել:Սովորողը աշխատանքի ընթացքում դառնում է հետազոտող, բացահայտող, նորարար, ուստի այս աշխատանքները գրավիչ ու հետաքրքիր կարող են լինեն սովորողի համար:Այս աշխատանքները կազմակերպելիս հաշվի են առնվում սովորողների տարիքային առանձնահատկությունները, հետաքրքրությունները, պատրաստվածությունը, ՏՀՏ հմտությունները: Աշխատանքը թույլ է տալիս ակտիվացնել բոլորին, ներգրավել նույն նպատակի իրականացման մեջ, սովորողների համար ապահովել հավասար մասնակցային միջավայր:
Այսպիսով, կարող ենք պնդել, որ ուսուցման նշված ձևերը իր դրական ազդեցությունը կունենա ՀՀ-ում կրթության որակի բարձրացման ու սովորողների ինքնուրույնության զարգացման վրա: Սովորել սովորելու կարողունակության ձևավորման ընթացքում սովորողներն ինքնուրույն և մյուսների հետ համատեղ արդյունավետ սովորում և աշխատում են կյանքի տարբեր իրավիճակներում: Նրանք ճանաչում են իմացածի և չիմացածի սահմանները: Սովորողները ինքնակազմակերպվում են և ձևավորում են ժամանակի արդյունավետ կառավարման հմտություն: Նրանք կարողանում են գնահատել սեփական և մյուսների ֆիզիկական ու հոգեբանական հնարավորությունները,սովորում են աշխատել ծանրաբեռնվածության պայմաններում: Սովորելու ընթացքում աշակերտների մոտ ձևավորում են իրողությունները քննադատաբար և բազմակողմանի ուսումնասիրելու, վերլուծելու, ինչպես նաև ստեղծագործական ու նորարար մոտեցումներ կիրառելու ունակություններ, ինքնուրույն գործելու,պրպտելու,գտնելու, քննադատական մտածելակերպ դրսևորելու, դասդասելու, հատկանշավորելու, ուսումնասիրելու, հետազոտելու,բացահայտելու,գիտելիքը գործնականում կիրառելու կարողությունների ձևավորում ու զարգացում:

ԳԼՈՒԽ 2.

Սովորողների երևակայությունը, ինքնուրույնությունը, նախաձեռնողական, ստեղծագործական ունակությունների զարգացմանը նպաստող խաղեր և վարժություններ

Տարրական դասարաններում սովորողների համար դեռևս գերակշռում է խաղը: Սովորողները խաղալով հասկանում են իրար,ճանաչում են շրջապատող աշխարհը,գիտելիք են ձեռք բերում ամենատարբեր հարցերի շուրջ:Խաղի դաստիարակչական և ուսուցողական կարևոր նշանակության մասին իրենց օգտակար և հետաքրքիր մտքերն են արտահայտել Կոմենսկին, Ուշինսկին,Մակարենկոն,Կորչակը,շատ ու շատ հոգեբաններ, փիլիսոփաներ, արվեստագետներ,ազգագրագետներ,ովքեր հիանալի գիտեն երեխայի ներաշխարհը:Կան բազմաթիվ վարժություններ և խաղեր, որոնք ուղղված են դպրոցականների նախաձեռնողական,ստեղծագործական ունակությունների զարգացմանը: Որպեսզի խաղերն ունենան դրական ազդեցություն, և երեխաները կանոնների մեջ չշփոթվեն, բավական է ընտրել մի քանի խաղ և վարժություն՝ աստիճանաբար բարդացնելով և լրացնելով դրանք: Երբ սովորողը լիովին կհարմարվի առաջարկվող առաջադրանքներին (և, հավանաբար, կսկսի կորցնել հետաքրքրությունը դրանց նկատմամբ), խաղերի ցանկը պետք է փոխել՝ բացահայտելով նոր հորիզոններ, որպեսզի երեխան «նվաճի»:

«Չորս գույներ»- վարժություն սովորողների ստեղծագործականության և գեղարվեստական ընկալման զարգացման համար: Երեխան պետք է ընտրի չորս գույներ և իր նախաձեռնությամբ,ինքնուրույն ամբողջությամբ լրացնի դրանցով մի մաքուր թուղթ:Հետո նա կարող է պատմել, թե ինչ է ուզում արտահայտել, և ինչ են նշանակում նկարի տարբեր դետալներ:

«Կախարդական նկար կամ խզբզանք» -սովորողների մոտ պատկերի և իրական առարկաների միջև նմանություններ գտնելու կարողություն զարգացնելու առաջադրանք:Երեխային առաջարկվում է ներկը կաթեցնել թերթիկի կենտրոնում, որից հետո թուղթը պետք է ծալել կիսով չափ:Երբ թերթը բացվում է, դրա վրա մնում է անորոշ ուրվագիծ ունեցող խզբզանք: Ի՞նչ կամ ում է տեսնում երեխան այս նկարում:

«Պար» -ստեղծագործական և հուզականության ունակության զարգացման խաղ: Առաջարկեք երեխային երազել և պատկեր հորինել (հնարավոր են ծնողների խորհուրդները ՝ «քնքուշ շան ձագուկ», «ծաղկող ձնծաղիկ», «ամառային անձրև», «զվարճալի կապիկ»): Պատկերը պետք է ներկայացնել երաժշտության ներքո՝ պարի միջոցով: Այս խաղը կարող է բարդ լինել՝ խնդրելով որոշակի զգացողություն հաղորդել պարում (« վիշտ »,« ուրախություն »,« անակնկալ »):

«Երկու կախարդուհի»—վարժություն երեխաների ստեղծագործական կարողությունները, ինքնուրույնությունը զարգացնելու համար:
Այս վարժությունը կատարելու համար հարկավոր է պատրաստել նույն պատկերներով երկու թերթ:Մատիտների օգնությամբ երեխան պետք է մի պատկերը վերածի բարի փերու, իսկ մյուսը ՝ չար: Ավելին, ձեզ հարկավոր չէ նախօրոք խոսել երեխայի հետ:Թող նա մտածի այն մասին, թե ինչպես դա անել, և երևակայի, թե ինչ է արել չար կախարդը, և ինչ՝ լավը:

«Երևակայություն-իրականություն» - վարժություն ՝կրսեր դպրոցականի ստեղծագործության զարգացման և գեղարվեստական իրողությունը տարբերելու կարողության համար:Ծնողները երեխայի համար հեքիաթ են կարդում և նրա հետ վերլուծում այն, թե որտեղ է հորինվածքը, և որտե՞ղ է իրականությունը: Արդյունքը երկու բոլորովին այլ պատմություն՝ մեկը հեքիաթ, մյուսը՝ իրականություն:

«Ի՞նչ է դա»— խաղ, որը երեխաներին սովորեցնում է ստեղծել նոր պատկերներ՝ փոխարինող առարկաների ընկալման հիման վրա:
Այս խաղի համար անհրաժեշտ է վերցնել տարբեր երկարությունների գունավոր շրջանակներ և շերտեր:Երեխային առաջարկվում է նախ նկարագրել որոշ առարկաներ, այնուհետև պատմել, թե ինչ է հիշեցնում: Յուրաքանչյուր առարկա պետք է ունենա իր պատկերը:

«Ինչի մասին է պատմում երաժշտությունը»- երեխաների ստեղծագործական կարողությունները զարգացնելու վարժություն):
Հնչում է հայտնի դասական երաժշտություն:Փակ աչքերով երեխան պետք է պատկերացնի, թե ինչ է պատմվում երաժշտության այդ հատվածի մեջ: Այնուհետև կարող է նկարել իր պատկերացածը և նկարագրել այն:
Երեխաները պետք է բարելավեն իրենց ինքնուրույնությունը, ստեղծագործական ունակությունները այնքան, որքան անհրաժեշտ է մտավոր կամ ֆիզիկական զարգացման համար:Եվ նույնիսկ, եթե երեխան հետագայում հայտնի արվեստագետ կամ դերասան չդառնա, նա ձեռք կբերի նախաձեռնողական, ստեղծագործական մոտեցում՝ կյանքի ցանկացած խնդիր լուծելու համար:Դրա շնորհիվ երեխան մեծանում է որպես հետաքրքիր անհատականություն, որը կկարողանա հեշտությամբ հաղթահարել իր ճանապարհին ծագած դժվարությունները:

ԳԼՈՒԽ 3.

Ինքնուրույնությունը տանը,դպրոցում,դրսում,երբ սովորողն ունի հաշմանդամություն

Երեխայի սեփական եսը ձևավորելու, ինքնավստահություն ձեռք բերելու հարցում մեծ է ծնողի դերը: Որքան էլ վախի զգացումը մեծ լիներ երեխայի անվտանգության ապահովման համար, հարկավոր չէ տրամադրություն ստեղծել, թե նա չի կարող որևէ բան ինքնուրույն անել:Հաշմանդամություն ունեցող երեխաներին, ինչպես մյուսներին անհրաժեշտ է փոքր տարիքից սովորեցնել ինքնուրույն լինել, հոգ տանել սեփական անձի մասին: Այս ճանապարհը բարդ է ու միանգամից հաջողության հասնելու ակնկալիք չպետք է ունենալ, պարզապես հարկավոր է միասին լուծումներ գտնել հնարավորությունների սահմանում: Ինքնուրույնության զարգացման համար շատ կարևոր է փորձել տանը ուսումնական միջավայրը հարմարեցնել երեխայի կարիքներին:Առաջնահերթ պետք է սկսել տան այն հատվածներից, որտեղ երեխան անցկացնում է օրվա մեծ մասը: Գլխավոր և ամենակարևոր վայրերից մեկը սանհանգույցն է, քանի որ ինքնավստահության ձեռքբերման հարցում սեփական հիգիենային հետևելը մեծ տեղ է գրավում:Կարևոր է, որ երեխան ընդունի և հասկանա՝ իր օրգանիզմում չկան տգեղ կամ անպետք օրգաններ, մարմնի յուրաքանչյուր հատված անհրաժեշտ է մաքուր պահել առաջին հերթին սեփական առողջության պահպանման համար:

Չենք մոռանում հայելու մասին. եթե ընդհանուր օգտագործման հայելու համար երեխայի հասակը չի բավարարում, ապա առանձին հայելի տեղադրեք:Սկզբնական շրջանում ծնողների օգնությունն անխուսափելի է, այնուհետև ժամանակ առ ժամանակ փորձեք երեխային մենակ թողնել:Նա հաստատ հարմար լուծում կգտնի: Եթե երեխան քրոջ կամ եղբոր հետ է կիսում սենյակը, ապա ամեն ինչ փորձեք անել այնպես, որ երկուսի համար հավասար պայմաններ լինեն:Նույն սկզբունքը կիրառում ենք նաև դպրոցում: Սա կօգնի սովորողի և ընկերների միջև վստահության, հավասարության մթնոլորտ ստեղծելուն:

Խիստ կաևոր է սովորեցնել,վարժեցնել անվտանգության ընդհանուր կանոնները: Կարևոր է նաև սովորեցնել, որ առանց կաշկանդվելու տան անդամներից ,ինչպես նաև ընկերներից,ուուցիչներից օգնություն խնդրի և չսահմանափակվի միայն մայրիկի հետ շփմամբ:Անհրաժեշտ է, որ երեխան տնային և ուսումնական հարցերում իր մասնակցությունը, նախաձեռնությունն ու ինքնուրույնությունն ունենա: Չպետք է մտածել, թե կծանրաբեռնեք կամ կցավեցնեք նրան: Հանձնարարեք այնպիսի գործեր, որոնք կարող է նստած կամ իր ուժերի ներածին չափով կատարել. օրինակ՝ փոշի սրբել, գրատախտակը մաքրել, գրքեր, տետրեր, գրենական պիտույքներ բաժանել,հավաքել,դասավորել:

Մեծանալուն զուգահեռ կարելի է նաև ներգրավել խոհանոցի աշխատանքներում, օրինակ՝ աղցան կտրատել, ընթրիքի սեղանը դասավորել: Սովորեցրեք օգտվել գազօջախից, ընտանիքի անդամների կամ հյուրերի համար թեյ, սուրճ պատրաստել: Այս կերպ ոչ միայն կնպաստենք նրա ինքնուրույնությանը, այլ նաև

ինքնագնահատականի բարձրացմանը:Նա կզգա, որ կարևոր է ընտանիքի, դասընկերների համար իր ներդրումն ունենալ դպրոցում և տնային գործերում:

Չպետք է նաև սահմանափակել տնից դուրս, օրինակ՝դպրոց,հարևանի տուն, խանութ գնալը: Եթե մոտ խանութ կա, հանձնարարեք փոքր բաներ գնել. դա կօգնի շրջապատին ծանոթանալու և կողմնորոշվելու նոր միջավայրում:Եթե խանութը հեռու է կամ անհրաժեշտ է փողոց անցնել՝ սկզբնական շրջանում միասին գնացեք, սովորեցրեք հետիոտնային երթևեկության կանոնները:Դրսում սպասեք, մինչև ինքնուրույն գնումներ կատարի:

Պետք չէ հեռու պահել ֆիզկուլտուրայի դասերից, բակային խաղերից, հասակակիցների հետ շփումներից, ուղղակի անհրաժեշտ է հեռվից հետևել: Դա օգտակար է թե՛ նրա, թե՛ հասակակիցների համար: Երեխան բնազդաբար կհասկանա՝ ի՞նչն է իր համար անվտանգ, ի՞նչը՝ ոչ:

Կտրուկ մի՛ արգելեք ակտիվ խաղերին մասնակցել. երեխաներն իրենք իրենց հարմար անվնաս տարբերակ կգտնեն,հավատացե՛ք:

Դպրոցական տարիքում անհրաժեշտ է թույլ տալ /եթե երեխան ի վիճակի է/ ինքնուրույն կամ հարևան երեխաների,եղբոր կամ քրոջ հետ տուն վերադառնալ:Սովորեցրեք երթուղայինից օգտվել, եթե մատչելի է կամ հարմար է ձեր երեխային:

Ավելի մեծ տարիքում մի՛ արգելեք նաև ընկերների հետ որևէ տեղ գնալ, դա նպաստում է նախ՝ անձնական հարաբերություններին, ապա նաև՝ այլ մարդկանց հանդեպ վստահություն ձեռք բերելուն:

Գլուխ 4

Իմ փորձառությունը

Սիրով ներկայացնում եմ դասավանդման իմ փորձից Մայրենի-2 (հեղ.՝ Վաչագան Սարգսյան, Կարինե Թորոսյան և ուրիշներ) դասագրքի Հայկ Խաչատրյանի «Լավաշը» բնագրի ուսուցման ժամանակահատվածում սովորողների կատարած ինքնուրույն,ստողծագործական աշխատանքների հիման վրա մեր կատարած հետազոտությունները, որի հիմնական նպատակը հայապահպան լավաշի արդիականության և որպես պատմամշակութային ժառանգության օբյեկտ պահպանելն է:

Դասանյութի հարցման և ամրապնդման դասաժամերի ընթացքում կատարեցինք լեզվական, ուղղագրական և ուղղախոսական պարզ կանոններ ներառող աշխատանքներ, սովորողները կարդացին,վերարտադրեցին տեքստի բովանդակությունը, օգտագործելով մեր երևակայությունը՝ ստեղծեցինք նմանատիպ պատմություններ, հայ հացթուխի և հնդիկ իշխանի երկխոսությունը, լավաշի կենսագրական բանաստեղծությունը, հնգյակ- հանելուկներ լավաշի, հացի մասին, ներկայացրեցինք լավաշ թխելու արարողությունը և հավաքեցինք առած-ասացվածքներ հացի, լավաշի մասին և նյութեր՝ լավաշը որպես պատմամշակութային արժեք:Սովորողների կատարմամբ ունկնդրեցինք լավաշի մասին բանաստեղծություններ, երգեր, ոչ գրական տեքստեր,դիտեցինք «Նաղաշի լավաշը»ֆիլմը:Խոսեցինք Հայաստանի մայրաքաղաքների և Դվինի արհեստավորների մասին:Սովորողներն իրենց նախաձեռնությամբ ներկայացրեցին լավաշ թխելու գործընթացը,որը ձայնագրել և գրի էին առել բարբառով՝տատիկ- պապիկների պատմածը,սովորած ասույթները, առած-ասացվածքները՝ հացի լավաշի մասին:

Դասարանը կահավորված էր ազգային ոգով, սեղանին դրված են աշակերտների և ուսուցիչների համատեղ ուժերով հավաքած ցորեն, հասկ և ցորենի կանաչ ծիլեր, ալյուր, աղ, ջուր, գրտնակ, ռաֆաթա,մաղ, սեղանտախտակ, «թոնիր» (լայն բերանով կավե աման),որի մեջ «թխվելու էր» լավաշը:

Յուրաքանչյուր աշակերտ ոգևորությամբ և սիրով ներկայացրեց իր ինքնուրույն աշխատանքը, իր ստեղծագործությունը,որի արդյունքում դաս-միջոցառումն անցավ հետաքրքիր ու բովանդակալից, անմոռանալին թողնելով սովորողների և մասնակիցների հուշերում:Ստորև ներկայացնում եմ նրանց կատարած աշխատանքներից.

ՀՆԳՅԱԿ

Լավաշ

Նրբաթերթ,համեղ

Թխվող,ուտվող,հիացնող

Հայապահպան,խորհրդանիշմեր անուշաբույր

Հաց

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹՅՈՒՆ

Անունս –Լավաշ

Ծննդավայրս - Թոնրատուն

Բնավորությունս-Բարի, քնքուշ , հիացնող

Ազգականներս-Հաց, լոշիկ, կաթնահունց , թերթերուկ

Սիրում եմ- Ձատիկ, հարսանիք, խաշ, խորոված

Կարիք ունեմ-Պահպանության

Վախենում եմ-Այրվելուց

Տալիս եմ-Համ, հոտ, ուրախություն

Ուզում եմ տեսնել-Ծովից ծով Հայաստան

Բնակվում եմ-Հայկական օջախներում

Ազգանունս-Հացիկյան

Հայրանունս-Ցորեն-Այլուրի

ՀԱՆԵԼՈՒԿՆԵՐ

Հայի ձեռքով պատրաստված,
Շատ համեղ ու տափակ հաց,
Պատրաստվում է այլուրից,
Անբաժան՝ մեր սեղանից:

Եվ գդալ եմ և ափսե եմ,
Եվ անձեռոցիկ եմ,
Եվ տոնական սեղանների
Անբաժան զարդն եմ:

Առանց ինձ ինչ էլ ուտես,
Խաշ չես ուտի՝ լավ իմացի:

Տափակ է, բայց սեղան չէ,
Համեղ է, բայց գաթա չէ,
Առանց նրա բրդուճն այն չէ:

Հայկական ժողովրդական հավատալիքներ

Եթե հացը կուլ չի գնում, ուրեմն մոտիկ մարդիկ սոված են:

Վառված հաց ուտողները, գելից չեն վախենում:

Հացի կամ լավաշի պատառը բերանից ընկնելուց կամ սեղանի վրա կանգնելուց՝ հյուր կգա:

Եթե լավաշ թխելիս թոնրի մոտ կա մեկը, որ տաք լավաշ չուտի, նրա ականջը կցավի:

Ննջեցյալի մոտ հաց էին դնում , հետո բաժանում երեխաներին, որ չվախենան :

Հայկական առած-ասացվածքներ հացի, լավաշի մասին

Անբանը լավաշ ուտելիս առողջ է, աշխատելիս հիվանդ:

Անխիղճ մարդը լավաշը երկաթ կդարձնի:

Աշխատանքը սեւ է, լավաշը սպիտակ:

Լավաշը հացվորին տուր,մի հատ էլ ավել տուր:

Մեր պապերը ասել են թոնրի լավաշից ու տիկի

պանրից ով որ կշտանա, կնշանակի՝ նա հիվանդ է:

Աղքատին հաց տվողը քիչա ըլում, խրատ տվողը՝ շատ:

Բերան կա հաց չկա,հաց կա բերեն չկա:

Որտեղ հաց՝ էնտէղ կաց,որտեղ գինի՝ էնտէղ քնի:

Աստվածը հաց կտեսնի երազում,ծարավը ջուր:

Պապս ասում էր. -Թոնրի լավաշից ու մոթալի, տկի պանրից ով կշտանըմա՝ նշանակըմա՝ նա հիվանդա:
Բարբառով հնչեցրածս խոսքը ոգևորեց աշակերտիս, ով գրել, բերել էր իր պապիկի բարբառով պատմածը, թե ինչպես էին «էն վախտ» լավաշ ունենըմ և ժողովրդական հավատալիքներ , առած -ասացվածքներ հացի, լավաշի մասին: /Ներկայացնում եմ անձամբ հետազոտելուց, լսելուց եւ ձայնագրածը բարբառով գրված վիճակով /Տավուշ-Նոյեմբերյան-Բաղանիս/.
- Մատաղդ ըլիմ ,ալամ աշխարը գիդէ, վօր աշխարհըմըս հայկական թոնրի լավաշի մինել մոթալի պանրի պես համով բան չկա:
Աշունքեց կամ գարունքը, ռավոդը ծեգին եզները լծեինք, գութանով ցորնի դաշտերը, ֆողերը վարեինք:Ֆողը մի կոծի լե նստեր, գեղի հատուկ սերմնացաննին, ովքեր կարըմ էին ցորենը հավասար ցանեն, որ սերմացուն հերիք անէ, փիշներուն կապած՝ սերմացու ցորենը, որ արդեն նախօրոք տերտերն օրհնել էր, փեշի մեջն ածած դաշտերըմը շաղ տէին ուրա՛խ-ուրա՛խ երգելով: Էն մի հատուկ տափաններով խումբն էլ մի լուռ եզների միջոցով տափըմեին՝ սերմը ծածկեին, որ համ ծտերը չտանեին, համ էլ շուտ խոնավանար ու ծլեր: Աչկներուս երկնքին ՝ աղոթք անելով ճամփա պըհեինք, որ լավ եղանակ անէ, կարկուտ ու սելավ չանէ, արտը նորմալ ծլէ, դուս գա, որ սաղ տարվա համար հաց ու ապրուստ ունենանք: ՄԵՐ ԱՊՐՈՒՍՏՆ Ի՞ՆՉ Է՝ ՄԻ ԿՏՈՐ ՉՈՐ ՀԱՑ,ԷՆ ԷԼ ՀԲՐԵՆ ՀԱ՛՝ ԵՐԿԸՆՔԻՑ ԿԱԽՎԱԾ (Հ.Թ.): Եթե տարին չորեին ըլեր էն վախտ էլ ժղովրդիցը թաքուն՝ ամեքն իրանց հերթին կամ խաչ, կամ էլ խաչքար տանեին ջրի միջին պահեին, Աստծուն էլ խնդրեին վօր անձրեւ գա: Թե ղսմաթ էինք ունենըմ, ցորեն էլ էինք ունենըմ, թե խու չէ՝ Աստծոց հեռու տանե, սրա-նրա դռանն էր աչքներուս, սրա-նրա բռին մտիկ անեինք, որ մի կտոր ցամաք հաց տային: Մարդ ինքը պետկա աշխատի,՝որ կերածը հալալ ըլի: Ուրշի հացով փոր չի կշտանա :
Արի՛ գեշ բաները մոռանանք, սև օրեր շատ ինք ունեցիլ: Ձեռի մանգաղով հասկը հնձեինք,խուրձը կապեինք, սելերին բարձեինք, բերեինք կալերըմը կալսեինք: Գեղի կնանիքը ունգլուկնին, գլխաշորերը կապած վաքվեին, յիրար քոմակ անեին խխալեին, թե աժմունքն էր իշով, սելով տանեինք ջաղացն աղող, թե քիչ ըլեր՝ մալեթ չունեներ, թաղի կնանիքը էրկանքով՝ համ երգեին, համ թեւահան ըլելով չիմ աղեին, ըժու ծլպատակ արած, նստած, մաղով մաղեյին: Էրկանք պըտըտելը դժար գործ էր, համա կնանիքը պըտըտեին: Էս ամբողջը ես համ իմ աչկովը տեհել եմ, համ էլ տափանին նստել,եզները քշել եմ, համ էլ լավ երգեի՝ համ երգեի, համ էլ կնանոնցը քոմակ անեի: Գեղի տղամարդիկ պատերազմիցը դեռ էկել չէին ,մենք էլ ըրեխանցով գեղի կնանոնցը քոմակ անեինք, տղամարդկանց գործն էլ հետն անեինք:Սաղ աշխատանքը կնանոնց ու ըրեխանց վրա էր, համա դե մենք գործիցը վախեինք վօչ՝ գեղ կանգնի գերան կկոտրի: Խմորի վենձ տաշտերըմը խմորը ունցեր գերդաստանի ամենավենձ կնիկը ՝ նանը, վերջըմն էլ, որպես հայ քրիստոնյա՝ խմորի վրա խաչ աներ, որ հայն իրա հավատը կորցնե վօչ:Չորսի կուռներուս չիմ թշնամի շներ են,վօր մենք մեր խաչով ու հացով մեր հայությունը

չպահենք,ով տի մեզ պահիլ:Եղունգ ունիս գլուխդ քորէ:
Ակշով խմորը կտրատեին, խոնչեքի վրա գնդեին,կլոր խոնչի վրա գրդնակով բարակ բաց անեին, լավ քաշեին-ձգեին ու շաջի վրա գցեին: Մի կոծի մներ ու շաջի վրիցը վիր ունեին, սիպտակ մեզարների վրա փռեին, որ չորանա: Ծերքի թխածը՝ աղաքի լավաշը, թաղի, ընտանիքի հիվանդին տեին, որ համ շուտ սղանա, համ օխնէ:Մի վախտ էկավ, որ սկսեցին թոնրի միջին հացը, լավաշը թխելը:Էդ թխելու վախտը ընտանիքի կնանիքն ամենքն իրանց գործը գիդեին, մինը խմորն ունցեր, մինը կլոր խոնչի վրա գրդնակեր, մինն -էրկուսը ձգեին, մինը ռափաթով թոնրի լաշովը տեր՝էդ բոլորը չէին կարըմ անին, մինը տաք-տաք լավաշը բարակ կեռ էրկաթի ձողով թոնրիցը հաներ, մինն էլ փռեր, որ չորանա: Հա քիչ մնաց մտահան անեի, երբ ընտանիք թազա հարսներ էին բերըմ, վենձ հարսին նոր իրավունք էր տրվում, թոնիր վառել, հետո ալիր մաղել, խմոր շղաղել-ունցել, ճաշ էփել, կրկատան անել:Էն վախտը դիենց էր. հայ հարսի իրավունքնին կեսուրի ձեռին էր, նա ինչ ասէր՝ հարսը սուսուփուս էտ տէր անիլ : Հա,բալա ջեն,մեծ նանի ասածը բոլորի համար օրենք էր,բոլորը պետքա լսեին: Դռներին ազատ տեղ չմներ, չիմ լավաշ ըլեր, չորացնեին, որ յեդնուց խոնչեքի ,տաշտի միջին փռեին՝ մի սաղ տարի ուտելու համար: Լավաշ թխելը մի յուրահատուկ արարողություն էր՝ կամ տոն օրերին թխեին կամ էլ ՝օրերի տաք վախտը, վօր ցրտովը չըրչարվին վօչ: Հըմիկվա պես ամեքն իրանց քաշված չէին է,՞ թոնրի վառածի ու թխվող լավաշի ֆոտը ալամ -աշխարը բռներ՝ սաղ գեղը յիրար վաքվեր, մինն իրա հոգսը պատմեր, մինը մնի հոգսովն ապրեր , յիրար քոմակ անեին:ժողովուրդը միամիտ էր ու անկեղծ:
Լավաշ թխելը շատ դժար գործ էր, համա էդ գործին տղամարդ չխառնվեր:Ասեին ՝ վօր թոնրի կողքին տղամարդա ըրեվըմ՝ լավաշը կուտա գընըմ, ընգնըմա թոնրի մոխրի մեջը:Հմի ինչ կա, ապրիլը հեշտացիլա, մին ցորենը սերմնացու ինք տենըմ, մին էլ խանութներըմը դասած հացն ու լավաշն ինք տենըմ:
--Բա, բալա ջին՝ օվ աշխատէ ՝նա կուտէ: Աշխատող մարդը սոված չի մնալ:

Այսպիսով,ինքնուրույն աշխատանքի հմտությունները չեն ծագում իրենք իրենց, դրանք անհրաժեշտ է ձևավորել և դրանում հսկայական դեր ունի ուսուցիչը: Երեխաների ինքնուրույնությունը զարգանում է աստիճանաբար, դաստիարակվում է դասից դաս, դասարանից դասարան:Ուսուցիչը պետք է իր համար հստակեցնի տարբերակված ինքնուրույն աշխատանքի նպատակը ՝ ապահովելով յուրաքանչյուր աշակերտի կատարած աշխատանքի առավել բարձր արդյունավետությունը ինչպես դասի ժամանակ, այնպես էլ տանը:Դրա համար անհրաժեշտ կլինի հաշվի առնել յուրաքանչյուր աշակերտի անհատական առանձնահատկությունները՝ հիշողության, մտածողության, նախապատրաստվածության մակարդակը և այլն:

Եզրակացություն

« Դպրոցն արվեստանոց է, որտեղ ձեւավորվում է աճող սերնդի միտքը: Հարկավոր է այն ամուր պահել ձեռքում, եթե չես ցանկանում ձեռքից բաց թողնել ապագան»:

Անրի Բարբիուս

Իմ մանկավարժական գործունեության ընթացքում ձեռք բերած փորձի ,գիտելիքների, պրակտիկայի, ինչպես նաև մանկավարժական ,մասնագիտական, հոգեբանական գրականության ուսումնասիրման արդյունքում, կարող եմ եզրակացնել, որ դպրոցականների մոտ ինքնուրույնության,նախաձեռնության, ստեղծագործական ունակությունների զարգացման համար կարևոր է, որպեսզի երեխաների համար ստեղծվեն սովորելու բարենպաստ պայմաններ, որոնց պարագայում նրանք հնարավորություն կունենան ինքնուրույն ձեռք բերել գիտելիքներ, գտնել խնդիրների լուծումներ, նախաձեռնել գործողություններ, հաղթահարել ուսումնառության ընթացքում հանդիպած դժվարությունները:Այն աշակերտները, որոնց մեջ մանկավարժական հաջող գործունեության

ընթացքում ձևավորվում են ինքնուրույնության ընդունակություններ, որպես կանոն, բավական մեծ հետաքրքրություն են ցուցաբերում ուսման հանդեպ, մշտապես ձգտում են նոր գիտելիքներ ստանալ, վերլուծություններ և եզրահանգումներ կատարել: Այսպիսի աշակերտները ևս կարող են բազմաթիվ սխալներ կատարել իրենց ուսումնառության ընթացքում, սակայն նրանց առավելությունը կայանում է նրանում, որ կատարած սխալներից այս աշակերտները չեն հուսահատվում և ինքնուրույն,իրենց նախաձեռնությամբ փորձում են ուղղել այդ սխալները: Աշակերտի մեջ ինքնուրույնության, նախաձեռնողականության զարգացումը զուգորդվում է նաև ինքնավերահսկողության և կամային որակների զարգացմամբ:Այս համատեքստում կարևոր և առանցքային է նաև մեր՝ մանկավարժներիս դերը:

Մեր խնդիրն է ուսումնառության ընթացքում ստեղծել բարենպաստ հոգեբանական միջավայր, որտեղ աշակերտները հետաքրքրված և շահագրգռված կլինեն ուսումնական գործընթացով, կձգտեն ակտիվության, նախաձեռնողականության և ինքնուրույնության:Դրա համար մանկավարժը կարող է կիրառել ուսումնական գործունեության կազմակերպման նորագույն մեթոդներ, տեղեկատվական տեխնոլոգիաներ, աշակերտների հետ ինքնուրույն, ստեղծագործական աշխատանք կատարելու անհատական և խմբակային ձևեր: Հենց այսպիսի դասերի ժամանակ են ձևավորվում ստեղծագործ, ինքնուրույն, պատասխանատու անհատներ:

Գրականություն

1. Ա.Վ ՊԵՏՐՈՎՍԿԻ «Տարիքային և մանկավարժական հոգեբանություն»,Երևան-1977

2. Մխիթար Գոշ «Ուսումնամեթոդական հոդվածներ»-2016

3. Կ. Թորոսյան, Կ. Չիբուխչյան, 50 հարց ու պատասխան տարրական դասարանների ուսուցիչների համար: Մաս II, «Զանգակ» հրատարակչություն, 2013թ.
4. Կարինե Թորոսյան, Վաչագան Սարգսյան, Կարինե Չիբուխչյան, Հեղինե Խաչատրյան, Սուսաննա Գրիգորյան, Մայրենի 2-4: Ուսուցչի ձեռնարկ, «Զանգակ» հրատարակչություն, Երևան, 2011թ.
5. Կ. Թորոսյան, Ա. Բալայան, Կ. Չիբուխչյան, Մայրենիի դասերի պլանավորումը, «Զանգակ» հրատարակչություն, 2016թ.